

การปฏิเสธอภิปรัชญาและการไม่เชื่อมั่นต่อความจริงสูงสุด :
ท่าทีแบบหลังสมัยใหม่นิยมในวรรณกรรมของปราบดา หยุ่น

The denial of the metaphysics and disbelief in the absolute truth:
the attitude of postmodernism in Prabda Yoon's literary works

นพดล ปรางค์ทอง

กลุ่มวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Email : nopphadonpr@gmail.com

บทคัดย่อ

การปฏิเสธความคิดเชิงอภิปรัชญา และไม่เชื่อมั่นต่อความจริงสูงสุดในรูปแบบที่เรียกว่า “กังขานิยม” เป็นท่าทีที่สำคัญประการหนึ่งของนักคิดแบบหลังสมัยใหม่นิยม งานเขียนของปราบดา หยุ่น นักเขียนร่วมสมัยของไทยปรากฏลักษณะความเป็นหลังสมัยใหม่ในหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่าทีที่มีต่อสัจธรรมและแนวคิดเชิงอภิปรัชญา นอกจากนี้แล้วงานเขียนของปราบดา ยังสะท้อนถึงสภาพการณ์ของสังคมแบบหลังสมัยใหม่ในหลายประการ เช่น สภาพตกต่ำและผสมผสานทางวัฒนธรรม สินค้าและการบริโภค เป็นสังคมล่าความจริง ประกอบขึ้นจากการจำลองจนไม่สามารถกำหนดได้แน่นอนชัดเจนว่าอะไรคือความเป็นจริง รวมถึงการที่มนุษย์ตกอยู่ในภาวะสูญเสียความเชื่อมั่นต่ออุดมคติ และการสูญเสียตนเองเพราะตกอยู่ในวงล้อมของสินค้าและการบริโภคเชิงสัญลักษณ์ เป็นต้น

คำสำคัญ : หลังสมัยใหม่นิยม, เรื่องสั้น, ปราบดา หยุ่น

Abstract

The denial of the metaphysics and disbelief in the absolute truth attitude called "skepticism" is one of the important attitudes of postmodernism in Prabda Yoon's Literary Works. His works as Thai contemporary writers has apparently revealed the postmodernism in various features, particularly the attitude towards the absolute truth and metaphysics. Furthermore, the literary works of Prabda Yoon also revealed modern society in various features, for instance, the plentifulness and hybrid culture, merchandise and consumption that is regarded as the hyperreality society which is formed in simulation until we cannot distinctly determine what the reality is. Moreover, as men are in the the state of loss of their faith in ideals and loss of their selves because they are encircled by merchandise and symbolic consumption, and so on.

Keywords : postmodernism, short stories, Prabda Yoon

บทนำ

แนวคิดหลังสมัยใหม่นิยม หรือ “โพสต์โมเดิร์น” (postmodernism) เป็นแนวคิดที่ได้รับการกล่าวถึงและนำไปปรับใช้อย่างกว้างขวางในบริบทของสังคมไทย โดยเฉพาะในแวดวงวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และในระยะต่อมาคำและแนวคิดนี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะในแวดวงนักวิชาการหรือปัญญาชนเท่านั้น แต่แทบจะกล่าวได้ว่าคำและแนวคิดนี้ได้แพร่กระจายออกไปสู่ผู้คนในทุกระดับและทุกวงการ

อย่างไรก็ตาม ท่าทีหรือปฏิกิริยาในการตอบรับแนวคิดหลังสมัยใหม่นิยมก็มีความแตกต่างกันออกไป บางกลุ่มอาจคลั่งไคล้หลงใหลทั้งที่อาจยังไม่เข้าใจแจ่มชัด บางกลุ่มมองว่าแนวคิดหลังสมัยใหม่เป็นจุดสุดยอดทางภูมิปัญญาของมนุษย์และสถาปนาแนวคิดนี้เหนือแนวคิดอื่น ๆ ทั้งที่แนวคิดดังกล่าวอาจย้อนแย้งกับตัวแนวคิดนี้เอง บางกลุ่มโต้แย้งหรือโจมตีแนวคิดหลังสมัยใหม่ว่า บ่อนทำลายบรรทัดฐานทางสังคมทั้งมวล บางกลุ่มบอกว่าแนวคิดหลังสมัยใหม่นิยมเป็นผลผลิตของสังคมตะวันตกซึ่งไม่ได้สอดคล้องกับสังคมไทย บางคนบอกว่าแนวคิดหลังสมัยใหม่นิยมไม่ใช่อะไรใหม่แต่เป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปนานแล้วในวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบ “ไทยๆ” บางคนมองว่าแนวคิดหลังสมัยใหม่นิยมเป็นแค่ “ของเล่นใหม่” ทางความคิดที่จำเป็นจะต้องศึกษาเรียนรู้และนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมในแวดวงของตน เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและความแปลกใหม่ ซึ่งถือว่าเป็นท่าทีต่อแนวคิดนี้ที่ค่อนข้างแตกต่างหลากหลาย

อภิปรัชญา (metaphysics) เป็นสาขาหนึ่งในวิชาปรัชญา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแสวงหาสาระสำคัญของความจริงแท้ (reality essence) เกี่ยวกับโลกและมนุษย์ เป็นศาสตร์ที่สนใจและให้คำอธิบายต่อสิ่งที่พ้นไปจากประสาทสัมผัส อาทิ พระเจ้า ฝืน นรก สวรรค์ นิพพาน ฯลฯ นักคิดและนักปรัชญาได้พยายามหาคำตอบหรือคำอธิบายต่อข้อสงสัยในเรื่องดังกล่าวตลอดมา จนเกิดเป็นสำนักคิดทางปรัชญาต่าง ๆ จำนวนมาก อย่างไรก็ตามด้วยเหตุที่แนวคิดทางปรัชญาทุกสำนักล้วนแต่ถูกโต้แย้งด้วยเหตุผลจากฝ่ายตรงข้ามได้เสมอ จึงกล่าวได้ว่าในทางปรัชญานั้นไม่มีแนวคิดไหน “จริงแท้ที่สุด” หรือยังไม่สามารถที่จะได้ “คำตอบสุดท้าย” เกี่ยวกับโลกและมนุษย์อยู่แน่นอน

ลักษณะอันเป็นธรรมชาติของปรัชญาประการหนึ่งเช่นนี้สอดคล้องกับคำกล่าวเปรียบเทียบกับเขี่ยหยันถึงบทบาทและพันธกิจของนักปรัชญาหรือผู้สนใจปรัชญาว่าเหมือนหนึ่ง “คนตาบอด” ที่พยายามไล่จับ “แมวสีดำ” ใน “ห้องที่มีมืดมิด” อันแสนกว้างใหญ่ไพศาล ซึ่งฟังดูแล้วเป็นเรื่องที่เหนื่อยยาก สูญเปล่าหรือแทบเป็นไปไม่ได้เลย ซึ่งสอดคล้องกับท่าทีแบบหลังสมัยใหม่นิยม ที่จะกล่าวถึงต่อไป

ในบริบทของวรรณกรรมไทย คำถามที่มักตามมาเสมอเมื่อมีการกล่าวถึงลักษณะของวรรณกรรมหลังสมัยใหม่ที่ปรากฏในสังคมไทยก็คือวรรณกรรมหลังสมัยใหม่คืออะไร สังคมไทยเป็นสังคมหลังสมัยใหม่จริงหรือไม่ นักเขียนรู้หรือไม่ว่าตนเองได้ผลิตงานหลังสมัยใหม่ การชี้ว่าวรรณกรรมไทยมีลักษณะของวรรณกรรมหลังสมัยใหม่เป็นการกำหนดตามกระแสที่มาจากตะวันตกหรือไม่ อย่างไรก็ตามมีข้อเท็จจริงที่ต้องยอมรับว่าบันเทิงคดีไทยในระยะหลัง ๆ มีแนวการเขียนที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็นงานหลายเรื่องของวินทร์ เลียววาริณ ปราบดา หยุ่น ปรีทรรศ หุตางกูร หรือเรื่องสั้นที่ “ทดลอง” เขียนโดยนักเขียนหลากหลาย ปรากฏกระจายทั่วไปในหนังสือรวมเรื่องสั้นต่างๆ เช่น ช่อกระเจต หรือ สนามหญ้า แม้วรรณกรรมซีไรต์เองหลายเรื่องก็มีความแตกต่างจากขนบอย่างน่าสนใจ เช่น เจ้าจันทน์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน เวลา ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน และความน่าจะเป็น ความแตกต่างนี้เป็นประเด็นที่นักวัฒนธรรมศึกษาและนักวรรณคดีศึกษาสังเกตได้ บางคนเรียกกลุ่มนี้ว่า “หลังสมัยใหม่” [1]

ในแวดวงวรรณกรรมไทยเมื่อกล่าวถึงผลงานที่มีท่าทีหรือลักษณะแบบหลังสมัยใหม่ ชื่อของ ปราบดา หยุ่น นักเขียนรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์แห่งชาติ (ซีไรต์) พ.ศ. 2545 ถือว่าเป็นนักเขียนรุ่นใหม่ที่มีผลงานน่าสนใจอย่างยิ่ง งานเขียนของเขามักท้าทายขนบนิยมหรือสัจนิยมทางวรรณกรรม (literary convention) ทั้งในแง่รูปแบบและเนื้อหา ซึ่งสัจนิยมที่ปราบดาท้าทายก็คือรูปแบบและเนื้อหาที่มีรากฐานอยู่บนคตินิยมสมัยใหม่ (modernism) นั่นเอง อย่างไรก็ตาม เมื่องานของปราบดาได้รับการเผยแพร่ทั่วไปในวงกว้าง นอกจากจะได้รับเสียงชื่นชมยินดีแล้ว ยังทำให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์จำนวนมาก รวมถึงการที่ผลงานของเขาถูกตำหนิตติงว่า

“อ่านไม่รู้เรื่อง” หรือคำกล่าวหาที่พัฒนาไปจนถึงขั้นว่าปราบดาเป็นผู้ทำภาษาไทยให้วิบัติ ซึ่งหากจะกล่าวไปแล้ว คำตำหนิตึงและข้อกล่าวหาทั้งหมดล้วนมีสาเหตุมาจากลักษณะ “โพสต์โมเดิร์น” หรือ “หลังสมัยใหม่” ที่ปรากฏอยู่ในงานของเขานั้นเอง

การปฏิเสธอภิปรายและการไม่เชื่อมั่นต่อความจริงสูงสุดในงานของปราบดา

แง่มุมหนึ่งของแนวคิดหลังสมัยใหม่นั้นไม่สนใจที่จะตอบคำถามหรือปัญหาทางอภิปรายที่ดำเนินมาตลอดประวัติศาสตร์ความคิดของมนุษย์ เพราะไม่เชื่อในความมีอยู่ของความจริงสูงสุด (absolute truth) แต่เชื่อว่าแม้ที่ผ่านมานมนุษย์จะพยายามหาคำตอบสักเท่าใดก็ไม่มีทางค้นพบหรือไม่สามารถมีสังขรณ์หรือทฤษฎีใดสามารถอธิบายโลกนี้ได้อย่างครอบคลุมด้วยข้ออ้างความจริงหรือทฤษฎีเพียงทฤษฎีเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากต้องกระทำภายใต้การใช้ภาษาด้วยแล้ว ยิ่งเกิดปัญหาให้ต้องพิเคราะห์มากมาย นักคิดหลังสมัยใหม่ถึงกับกล่าวทำนองว่า ไม่มีความจริงชนิดที่รอให้ใครสักคนหนึ่งไปค้นพบ (discover) แล้วนำมาบอกกล่าว มีแต่เพียงความจริงที่ถูกประกอบสร้าง (construction) ขึ้นมาภายใต้บริบทของเงื่อนไขหรือสถานการณ์ต่างๆ เท่านั้น

ในรวมเรื่องสั้นชุด “ความน่าจะเป็น” ของปราบดา หย่อนเรื่องสั้น “บรรยายภาคเป็นกันเอง” ตะกอน ซึ่งเป็นตัวละครเอกในเรื่องไม่รู้ว่าเขาถูกนำมาขังอยู่ในห้องมืดได้อย่างไร แม้จะพยายามถามหาคำตอบจากชายลึกลับที่เฝ้าเขาอยู่ก็ไม่สามารถรู้คำตอบได้ เพราะชายลึกลับก็ไม่รู้เช่นเดียวกัน

“ผมมาอยู่ที่นี่ได้อย่างไร”

ชายลึกลับเรียบไปครู่ใหญ่ จนตะกอนนึกว่าเขาอาจจะพลี้อหับคาง่าง ไปแล้ว

“นั่นเป็นคะ คะ คะ คำถามที่ตะ ตะบอยาก” ชายลึกลับพึมพำคล้ายพูดกับตัวเอง

ตะกอนปาดเหงื่ออีกครั้ง คราวนี้ฝ่ามือขวาของเขารู้สึกเหนียวขึ้นมาอย่างหนึบหนับใจ

“พยายามตอบหน่อย จะเป็นพระคุณอย่างสูง”

“นะ นะ นาย อยากได้คะ ความจริง พระ พระ พระ พระ หรือคะ ความเท็จ”[2]

ถึงที่สุดแม้จะมีชายลึกลับผู้หนึ่งเป็นที่พึ่งคอยให้คำอธิบายแก่เขา แต่คำอธิบายตึงตังตะกุกตะกักจากชายลึกลับ ก็มีข้ออะไรอื่นหากแต่สะท้อนให้เห็นความไม่ราบรื่นสมบูรณ์ของคำอธิบายหรือแนวคิดเชิงอภิปรายทั้งหมดที่เคยมีมา ว่าเป็นสิ่งที่ไม่เพียงพอในการไขปริศนาและข้อสงสัยของมนุษย์ได้ จนแล้วจนรอดตะกอนหรือผู้อ่านเองก็ไม่อาจรู้ได้แน่ชัดเช่นกันว่าเขาถูกนำมาขังอยู่ในห้องนั้นได้อย่างไร และด้วยสาเหตุอะไร ตัวละครอย่างตะกอนก็ไม่ต่างไปจากมนุษย์ที่มามีอาศัยอยู่ในโลกนี้โดยที่ไม่อาจรู้สาเหตุที่แท้จริง แม้จะพยายามหาคำตอบอย่างไร ก็ไม่เคยได้คำตอบที่พอเพียง และเพียงพอที่จะหยุดการค้นหาคำถามที่ตัวละครสนใจในลักษณะนี้คือคำถามเชิงอภิปราย ซึ่งแนวคิดหลังสมัยใหม่เห็นว่าไม่มีประโยชน์ที่จะตั้งคำถามและแสวงหาคำตอบกันอีกต่อไป [3]

ดังนั้น ในเรื่องสั้น “เจอ” ปราบดาเสนอคำตอบง่ายๆ ต่อคำถามสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินไปและการสิ้นสุดของโลก และการวิตกังวล ครุ่นคิดต่อชีวิตและความตาย ซึ่งเป็นปัญหาในระดับอภิปรายว่า แท้จริงแล้วการแตกดับของโลกที่นำไปสู่ความตายไม่ใช่เรื่องน่ากลัวอะไร เพราะเป็นเพียงเรื่อง “แป็บเดียว” เท่านั้นเอง คำตอบดังกล่าวไม่ใช่มาจากนักปราชญ์ที่โหดแต่หลุดจากปากของเด็กที่กำลังหาสิ่งของอะไรบางอย่างริมหาด เป็นคำตอบต่อความตายที่ชัดเจนเรียบง่าย และชี้ชัดถึงการเข้าใจและยอมรับธรรมชาติของชีวิตโดยไม่สร้างเงื่อนไขให้ยุ่งรัง [4]

ท่าที่ต่อปัญหาเชิงอภิปรายที่ว่าด้วยการแสวงหาความจริงสูงสุดของมนุษย์ ยังปรากฏในเรื่องสั้น “ตื่น-ลึก หนา-บาง” อีกด้วย ซึ่งเป็นเรื่องราวของนักเดินทางคนหนึ่งที่ยังเฝ้ารอพบ “ความลับ” ซึ่งตกมาจากนอกโลก ซึ่งต่อมากลายเป็นข่าวครึกโครมทั่วประเทศและทั่วโลก แม้จะมีความคาดหวังว่าเขาจะได้เผยแพร่งานที่เขา “ค้นพบ” แก่สาธารณชน แต่จนแล้วจนรอดนักเดินทางคนนี้ก็ไม่สามารถที่จะบอกให้ใครรู้ได้ว่าสิ่งที่เขาค้นพบนั้นคืออะไร ‘เพราะความลับนั้นไม่มีในโลก’

ในเรื่องสั้นนี้ปราบดาต้องการเล่นกับสำนวน “ความลับไม่มีในโลก” ที่ใช้กันในความหมายทั่วไปว่าไม่มีใครสามารถเก็บความลับเอาไว้กับตัวได้ตลอดเวลา เพราะมันย่อมเปิดเผยออกมาในวันหนึ่ง ไม่ว่าจะตั้งใจ

หรือไม่ตั้งใจก็ตาม แต่ปรากฏว่าได้นำมาใช้ใหม่ด้วยการสร้างเรื่องว่า เมื่อปรากฏมี “ความลับจากนอกโลก” พลัดตกลงมา ทันทีที่มาถึงโลกแม้จะมีใครบางคนสามารถรับรู้ปรากฏการณ์ดังกล่าวในวินาทีนั้น แต่ก็ไม่สามารถรักษาหรือทรงจำมันไว้ในฐานะความลับอีกต่อไปเพราะ “ความลับย่อมไม่มีอยู่ในโลก” เมื่อมันไม่มีอยู่จึงไม่สามารถบอกมันแก่ใครได้ หรือหากจะบอกออกไปมันก็จะไม่เป็น “ความลับ” อีกต่อไป ซึ่งถือเป็นการเล่นกับความหลากหลายและความย้อนแย้งของความหมาย อันเป็นปัญหาระหว่างภาษากับความจริงนั่นเอง

หากเราจะตีความว่าความลับในเรื่องเป็นสัจธรรมความจริงที่ดำรงอยู่อย่างเป็นภววิสัย (objectivity) รอการ “ค้นพบ” ของใครสักคน แล้วนำมาบอกกล่าวแก่คนอื่น หรือหากมีสัจธรรมความจริงอยู่ แต่ทันทีที่จำเป็นต้องอธิบายผ่านภาษา ก็จะต้องสูญเสียสถานะดั้งเดิมไปในทันทีเหมือนเช่นที่ ความลับจะยังคงเป็นความลับ แต่ทันทีที่ประกาศออกไปก็ไม่อาจรักษาการเป็น “ความลับ” ของมันไว้ได้อีกต่อไป

ความหมายอีกประการหนึ่งที่เชื่อมโยงอยู่กับแนวคิดหลังสมัยใหม่ในเรื่องภาษาก็คือ แม่นักเดินทางจะค้นพบความลับ และมีบางสิ่งบางอย่างที่ต้องการจะบอกกล่าวแก่นมนุษย์ชาติก็จริง แต่ด้วยอาณาภาพของประโยค “ความลับย่อมไม่มีในโลก” ที่เป็นเสมือนสัจพจน์ (axiom) จึงกำหนดกฎเกณฑ์ไม่ให้เขาสามารถพูดอะไรได้มากนัก เพราะหากพูดออกไปจะขัดแย้งหรือกระทบต่อสถานะของสัจพจน์ดังกล่าวทันที ซึ่งเรื่องนี้จะมีย้อนแย้งกันสองทางคือ หากเขาสามารถบอกกล่าวสิ่งที่เป็น “ความลับ” ออกไป แสดงว่าสัจพจน์นี้ไม่น่าเชื่อถือ แต่หากสัจพจน์นี้น่าเชื่อถือ ถูกต้อง เทียงแท่นิรันดร์ตลอดไป ก็แสดงว่า “ความลับ” ที่เขากำลังจะบอกเล่าทั้งหมดเป็นเรื่องโกหกทั้งสิ้น

นักคิดหลังสมัยใหม่คนสำคัญอย่าง มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) เห็นว่า “ความจริง” ที่เรารู้ผ่านการประกาศ ตอกย้ำต่าง ๆ นั้น ไม่ใช่การค้นพบแต่ล้วนถูกสร้างขึ้น (Truth is not discovered but produced) หรือที่เขาเรียกว่าการสร้าง discourse หรือวาทกรรม [5] “ความจริง” ซึ่งยึดถือกันในโลกปัจจุบันนั้น ไม่ใช่สิ่งที่ดำรงอยู่แล้วเช่นนั้น หากแต่เป็นเรื่องของระบอบ (regime) ที่ทำหน้าที่ผลิต แจกจ่าย วางกฎ หรือรวบรวม

ถ้อยแถลงให้ความหมายแก่ “ความจริง” ฟูโกต์เห็นว่า “ภาษา” ก็เป็นผลของการสร้างความจริง และหาได้เป็นสารัตถะอย่างใดไม่ วาทกรรม (discourse) ในทางภาษานั้น จึงเป็นเรื่องของระบอบที่คอยจัดระเบียบให้เกิด “ความจริง” ด้วยการสร้างความหมายให้ค่า และ ความถูกต้องชอบธรรมแก่สิ่งต่างๆ ในสังคม วาทกรรมจะเป็นการรวมตัวของชุดความจริงย่อยที่หลากหลาย ซึ่งแต่ละส่วนมีอิสระและยุทธศาสตร์เฉพาะตัวที่พยายามต่อสู้เพื่อให้มีอำนาจในการแถลง

ความหมาย ทำให้ “วาทกรรม” กลายเป็นเรื่องของปฏิสัมพันธ์ และสัมพันธ์กับเรื่องของการต่อสู้และอำนาจ กล่าวคือ หากวาทกรรมชุดใดจะมีอำนาจ วาทกรรมชุดนั้นจะต้องมีปฏิบัติการเพื่อกีดกันวาทกรรมอื่นให้เป็นวาทกรรมที่ผิด และวาทกรรมที่ขึ้นมาเถลิงอำนาจจะมีกลไกการวิจารณ์ชุดวาทกรรมอื่นหรือวาทกรรมเก่าให้หมดความถูกต้อง พร้อมทั้งให้เอกลักษณ์ความถูกต้องแก่ผู้ใช้วาทกรรม ทั้งนี้วาทกรรมจะสามารถขึ้นมาเถลิงอำนาจและดำรงอยู่ในสังคมอย่างชอบธรรมเช่นนั้นได้ก็โดยผ่านพิธีกรรมบางประการที่ทำให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ น่าเชื่อถือ เช่น พิธีกรรมทางศาสนา กระบวนการยุติธรรม หรือในปัจจุบัน อาจจะเป็นกระบวนการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ และยิ่งวาทกรรมนั้นดำเนินอยู่แต่ในวงแคบ ๆ เช่น ในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ก็ยิ่งทำให้ชุดวาทกรรมนั้นมีเอกลักษณ์และมีอำนาจมากยิ่งขึ้น

แนวคิดต่อความจริงของมิเชล ฟูโกต์ ดังกล่าวสอดคล้องกับท่าทีที่ปรากฏในผลงานของปราบดา อย่างชัดเจน ในรวมเรื่องสั้น “กระต๊อบไหลเขา” ซึ่งปราบดาเขียนถึงบุคคลที่ทรงอิทธิพลทางความคิดต่อเขา โดยเฉพาะเมื่อเขียนถึงนักปรัชญาอย่างฟรีดริช นิทเช่ (Friedrich Nietzsche) ซึ่งถือเป็นปรมาจารย์ของนักคิดหลังสมัยใหม่ ในเรื่อง “สัจธรรมคือความลวงที่ถูกเชื่อ: วิธีไม่เชื่อชีวิตแบบฟรีดริช นิทเช่” ปราบดากำหนดให้ลูกศิษย์ของ นิทเช่คนหนึ่งทบทวนและอภิปรายแนวคิดของอาจารย์ผ่านการเขียนจดหมายถึงผู้หญิงที่ไม่มีตัวตนชื่อ “เอมิลี” ว่า

“นิทเช่กระทำกับผมได้ถึงขั้นนั้นได้อย่างไรนะหรือ เอมิลี คุณฟังนะ-ก่อนอื่น เขาบอกผมว่าภาษามนุษย์เป็นสิ่งที่เชื่อถือไม่ได้ เพราะมันเป็นเพียงเครื่องมือสื่อสาร ไม่มีอะไรสามารถพิสูจน์ว่าภาษาคือตัวแทนของความจริง ดังนั้นสิ่งที่เราเรียนรู้จากภาษา ย่อมถือ

เป็นสัจธรรมไม่ได้-แล้วชีวิตนี้ผมมีอะไรอีกเล่านอกจากภาษา! แล้วคุณล่ะเอมิลี-ชีวิตคุณมีอะไรนอกจากนั้นไหม หากคุณไม่รู้จักคำว่าพระเจ้า คุณจะศรัทธาในพระองค์ไหม หากคุณไม่รู้จักคำว่าความสุข คุณจะแสวงหามันอย่างเอาเป็นเอาตายไหม หากคุณไม่รู้จักคำว่า สัจธรรมสิ่งใดเล่าที่คุณจะเชื่อว่าเป็นสัจธรรม”[6]

เรื่องสั้นเรื่องนี้ของปราบดาทำให้เห็นอย่างเด่นชัดในประเด็นภาษากับความเป็นจริง โดยพยายามที่จะอธิบายให้เห็นถึงอุปสรรคปัญหาในการเข้าถึงความจริงของมนุษย์อย่างครอบคลุมทุกแง่มุม นอกจากจะกล่าวถึงภาษาในฐานะปัญหาอุปสรรคอันสำคัญในการกำหนดความจริงหรือ “สิ่งที่ถูกรู้” แก่เราแล้ว เมื่อพิจารณาในด้าน “ตัวตน” ของความเป็นมนุษย์ที่ทำหน้าที่เป็นฐานรองรับความรู้ความจริงบางอย่าง หรือเรียกว่าเป็น “ผู้รู้” ก็พบว่ามีความไม่น่าเชื่อถืออยู่เช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ปราบดา ยังกล่าวหาทางปรัชญาที่มีชื่อเสียงของนิทเชที่ว่า “พระเจ้าตายแล้ว” โดยเขียนให้ลูกศิษย์ของนิทเชรู้สึกโกรธที่อาจารย์ของตนกล่าวว่า “พระเจ้าตายแล้ว” ที่โกรธ ไม่ได้เป็นเพราะความเยโสโอหังของนิทเชที่ป่าวประกาศเช่นนั้น แต่โกรธเพราะว่าเขาเฝ้าภาพการตายของพระเจ้าที่ไม่มีตัวตนตั้งแต่แรกไม่ออก แต่เขาก็ยังอยากนึกให้ออก และเขาเห็นว่าสิ่งใดก็ตามที่ใช้ภาษาอธิบาย ถึงแม้จะตายก็ยังอยู่ในทัศนะของเขาเห็นว่า หากคำว่า “พระเจ้า” ยังคงอยู่ พระเจ้าจะตายได้อย่างไร ซึ่งถือเป็นการเล่นล้อกับความจริงของนิทเชและอำนาจการครอบงำของภาษาที่อยู่เหนือความคิดและความจริงของนักปรัชญาคนสำคัญอีกคนหนึ่งนั่นเอง

ท่าทีที่สำคัญประการหนึ่งของนักคิดหลังสมัยใหม่คือการกังขาไม่เชื่อมั่นต่อความจริงขั้นสูงสุดหรือระดับปรมัตถ์ (absolute truth) หรือที่เรียกในทางปรัชญาว่าเป็นพวกกังขานิยม (skepticism) ผลงานของปราบดาในหลายบทตอนรวมทั้งที่กล่าวมาข้างต้นปรากฏว่าที่ดังกล่าวอยู่เสมอ การตั้งข้อสงสัยรวมเรื่องสั้นเล่มหนึ่งว่า “ความน่าจะเป็น” ซึ่งหมายถึงภาวะที่อยู่ระหว่างเส้นพรมแดนของความจริงกับความลวง สิ่งที่ถูกกับสิ่งที่ผิด เป็นการสรุปব্যอตทัศนคติของเขาต่อสิ่งที่เรียกว่า สัจธรรมความเป็นจริงได้อย่างชัดเจนที่สุด กล่าวคืออาจไม่มีความจริงใด ๆ ในโลกนี้ มีก็เพียงแต่ชุดของคำอธิบายบางอย่างที่มี “ความน่าจะเป็น” เท่านั้น

เมื่อใดก็ตามที่เราสามารถก้าวพ้นตัวตนอันซับซ้อนของเรา และฝ่าทะลุผ่านแห่งภาษาและวาทกรรมต่างๆ ไปได้ เมื่อนั้นเราอาจจะพบกับความจริงแท้ก็ได้ แต่ปัญหาสำคัญอีกชั้นก็คือเราสามารถทำเช่นนั้นได้จริงหรือไม่

นอกจากท่าทีต่อสิ่งที่เรียกว่าอภิปรัชญา สัจธรรมหรือความจริง ดังกล่าวมาแล้ว ผลงานของปราบดา หย่น ทั้งเรื่องสั้นและนวนิยายยังได้นำเสนอสภาพการณ์ของผู้คนและสังคมหลังสมัยใหม่ ที่เต็มไปด้วยภาพลวงตาทางวัฒนธรรม สินค้าและการบริโภค เป็นสังคมล้ำความจริง (hyperreality) ประกอบขึ้นจากการจำลอง (simulation) และการยุบตัว (implosion) ตามแนวคิดของโบดริยาร์ด (Jean Baudrillard) ดังที่ปรากฏใน “จิตแตก!” ซึ่งเป็นนวนิยายวิทยาศาสตร์แห่งอนาคตของเขา

ขณะที่ในรวมเรื่องสั้น “เมืองมฤคาก” ทุกเรื่องใช้เมืองนิวยอร์กเป็นฉากเดินเรื่อง แต่ภาพของเมืองนิวยอร์กที่ปรากฏอยู่ในแต่ละเรื่องกลับไม่มีอะไรเหมือนกันเลย เมืองที่ดูเหมือนสร้างด้วยแท่งมฤคากต่อกัน เต็มไปด้วยชีวิตที่หลากหลาย ผสมผสานด้วยผู้คนหลายเชื้อชาติ ต่างความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรม ถึงแม้ ปราบดา หย่น จะใช้นิวยอร์กเป็นฉากสำคัญ แต่ภาพของนิวยอร์ก กลับเชื่อมโยงความคิดของเราให้เห็นเมืองอื่นๆ ที่มีสภาพไม่แตกต่างกัน ทุกที่ล้วนเกิดจากการผสมผสานด้วยรูปแบบชีวิตที่แตกต่าง ดูไม่ลงตัว โลกปัจจุบันเป็นโลกที่ได้ละลายวัฒนธรรมทุกอย่างหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว [7]

นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมการบริโภคจนล้นเกินของคน เช่น ในเรื่องสั้น “ตื่นเตือน” ซึ่งเป็นเรื่องราวของ “รงค์” เด็กชายผู้คลั่งไคล้ไหลหลงการอ่านการ์ตูนประเภทสงครามอวกาศ เดินอ่านการ์ตูน ก้มๆ เงยๆ ในระหว่างเลิกจากโรงเรียนกลับบ้าน เนื้อหาจะมีการปะทะไล่ล่ากันระหว่างปิศาจกับอสูรผู้พิทักษ์โลก

เมื่อเดินไปสักระยะเด็กชายรงค์รู้สึกว่ามีชายลึกลับคนหนึ่งเดินตามเขามาข้างหลัง ขณะที่สิ้นเท้าทั้งสองข้างของรงค์ก็เริ่มมีอาการกระตุกอย่างผิดปกติ แต่เขายังคงอ่านการ์ตูนต่อสู้นั้นไปเรื่อยๆ และเขาเริ่มรู้สึกตัวว่าสองเท้าของเขาสับวิ่งอย่างฉับไว และเมื่อหันกลับไปมองชายลึกลับปรากฏว่าหน้าตาเหมือนโหดของเขาก็กำลังตามไล่ล่าเขามาอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกัน จนกระทั่งเขาสามารถวิ่งหนีไปลงเรือและสั่งให้คนขับ

เร่งเครื่องออกไปได้ แม้จะแปลกใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่ก็ไม่ได้ทำให้เขาละเลิกการอ่านการ์ตูนในมือ เขาอ่านมันจบเล่มบนลำเรือ แต่ยังไม่จบเรื่องเพราะต้องอ่านต่อในตอนต่อไป และเมื่อรงค์เงยหน้าขึ้นจากหนังสือปรากฏว่าผู้โดยสารบนเรือทุกคนหันมามองเขาเป็นจุดเดียว “ดวงตาทุกคู่ดูเียนซาไว้รอรอยวิญญาน” แต่ละคนร้องประสานเสียงคำว่า “ฆ่า ฆ่า ฆ่า ฆ่า ฆ่า” กันระงม สองเท้าของเขานั้นเองที่กระตุ้นให้เขากระโดดลงไปในน้ำเพื่อเอาตัวรอด

เรื่องสั้นเรื่องนี้แสดงให้เห็นสภาพของการเสียดสีสิ่งจำลองซึ่งได้แก่เรื่องราวการต่อสู้กับปิศาจในการ์ตูนของรงค์ การเล่าที่ตดสลับฉากระหว่างเนื้อหาในการ์ตูนที่รงค์กำลังอ่าน กับเหตุการณ์จริงขณะเดินทางกลับบ้านทำให้จินตนาการการต่อสู้ในการ์ตูนกับความจริงในขณะกำลังเดินทางของรงค์เชื่อมร้อยกันไปอย่างกลมกลืน และโลกแห่งการ์ตูนได้กลบกลืนภาวะรู้สำนึกของรงค์หายไปหลายส่วน รงค์เหมือนอยู่ในภวังค์ของการไล่ล่าในการ์ตูนมากกว่าจะสำนึกถึงโลกของความเป็นจริง

ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของโบดริยาร์ที่ว่า โลกยุคหลังสมัยใหม่เป็นโลกไร้ความจริง อันเป็นผลที่ได้จากประสบการณ์การบริโภคข้อมูลข่าวสารรายการบันเทิง และเทคนิคการสื่อสารที่เข้มข้นและเอาจริงเอาจังมากกว่าประสบการณ์ชีวิตปกติ อาณาจักรไร้ความจริง หรือภาพจำลองไร้ความจริง ได้แก่ การ์ตูนของดิสนีย์แลนด์ สวนสนุก ห้างสรรพสินค้า แดนมหัศจรรย์ รายการกีฬา สิ่งเหล่านี้สร้างความจริงได้มากกว่าความจริงปรนัย ซึ่งรูปแบบ ภาพพจน์ และรหัสของสิ่งเหล่านี้จะควบคุมความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ในปัจจุบัน [8] เช่นที่รงค์สร้างภาพของปิศาจไล่ล่าตนเอง จนกระทั่งต้องกระโดดหนีลงน้ำ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าภายใต้สังคมบริโภคและข้อมูลข่าวสารเช่นปัจจุบัน มนุษย์ถูกครอบงำโดยภาพพจน์และสิ่งจำลองต่าง ๆ ที่ยึดเยียดเข้าสู่ความรู้สึกของเราชนิดทำให้ห่างไกลความเป็นจริงเข้าทุกที โลกปัจจุบันจึงเป็นโลกที่ภาพพจน์ สิ่งจำลอง หรือสัญลักษณ์ของเหตุการณ์ต่างๆ เข้ามาแทนที่ประสบการณ์ตรงและความรู้แบบภววิสัยของเรามากขึ้นเรื่อยๆ

หากการ์ตูนที่เด็กชายรงค์อ่านเป็นสื่อบันเทิงชนิดหนึ่งในบรรดาสื่ออันหลากหลายของโลกทุกวันนี้ ภาวะที่มนุษย์ปัจจุบันล้วนถูกครอบงำให้เสียดติดอยู่กับสื่อรอบตัวนั้น

ตามแนวคิดของโบดริยาร์เห็นว่า ความหมายต่างๆ จะถูกสร้างขึ้นโดยการเคลื่อนย้ายและเคลื่อนไหวของภาพต่างๆ ดังปรากฏในสื่อตนเอง ไม่ว่าจะเป็น โทรทัศน์ ภาพยนตร์ อินเทอร์เน็ต หนังสือ และอื่นๆ ดังนั้นโลกทางสังคมของมนุษย์จึงมีลักษณะเหมือนกับเป็นโลกแห่งมายา (make believe universe) ซึ่งมนุษย์แต่ละคนตอบสนองต่อภาพลักษณ์ผ่านสื่อต่างๆ มากกว่าต่อตัวบุคคลหรือสถานที่ที่แท้จริง

โบดริยาร์ยกตัวอย่างกรณีอุบัติเหตุที่ทำให้เจ้าหญิงไดอาน่าเสียชีวิตในปี 1997 มีการแสดงออกซึ่งความโศกาอาดูรอย่างท่วมท้น ไม่ใช่เพียงแต่ในประเทศอังกฤษเท่านั้น แต่ทั่วทั้งโลก นักคิดผู้หนึ่งได้ตั้งคำถามว่าการแสดงความเสียใจอย่างสุดซึ้งของประชาชนทั้งหลายแสดงต่อตัวตนของเจ้าหญิงไดอาน่า หรือต่อภาพลักษณ์ต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้น เขาเห็นว่าเจ้าหญิงไดอาน่าสถิตในจิตใจของประชาชนผ่านสื่อ ดังนั้นการสิ้นพระชนม์ของเจ้าหญิงจึงเปรียบเสมือนเป็นเหตุการณ์ในละครทางโทรทัศน์ (soap opera) มากกว่าเป็นเหตุการณ์ที่แท้จริงซึ่งประชาชนได้เข้าถึง ดังนั้น ผมมอง โบดริยาร์ จึงกล่าวว่า ในโลกทุกวันนี้ชีวิตมนุษย์ได้ละลายเข้าสู่จอโทรทัศน์ (the dissolution of life into TV) เรียกร้อยแล้ว [9]

นอกจากนี้ตามแนวคิดของโบดริยาร์มองว่าโลกทุกวันนี้เต็มไปด้วยสัญลักษณ์ของผลิตภัณฑ์อันดกตื้น และผลิตภัณฑ์มีผลต่อเมื่อมีผู้บริโภค ความหมายไปอยู่ที่ผู้บริโภคแต่ละคน โดยอาศัยสินค้าที่บริโภคใช้สอยกำหนดตำแหน่งแห่งที่ของตน สัญลักษณ์จะถูกกำหนดขึ้นไม่รู้จบ ขณะเดียวกันก็ทำให้แต่ละคนที่บริโภคผลิตภัณฑ์สำคัญคิดว่าตนมีเสรีภาพที่จะเลือกซื้อตามใจ แต่แท้ที่จริงแล้วก็ถูกกักขังอยู่ในกรอบของรายการสินค้าที่ผลิตขึ้นมาให้เลือกเท่านั้น [10]

แนวคิดดังกล่าวนี้คล้ายกับสถานการณ์ของชายหนุ่มในนวนิยายเรื่อง “ฝนตกตลอดเวลา” เขาตื่นขึ้นมาบนเตียงในโรงแรมแห่งหนึ่ง ในสภาพเปลือยเปล่า (ซึ่งพร้อมจะถูกสวมให้มีความหมายจากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ยี่ห้อต่างๆ) ขณะที่ด้านนอกฝนตกอยู่ตลอดเวลา เขาไม่รู้ว่าตัวเองเป็นใคร มาอยู่ในสถานที่ดังกล่าวได้อย่างไร แต่รู้สึกเหมือนตนเองถูกจองจำเอาไว้ที่นี่ จึงค่อยๆ ทำความเข้าใจทุกอย่างผ่านสรรพสิ่งรอบๆ ตัวเขา ซึ่งพบว่าในห้องดังกล่าวมีวัตถุสิ่งของ ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ให้เขาอ่าน

ความหมายเพื่อเชื่อมโยงหาตำแหน่งแห่งที่ของตนเองมากมาย เช่น สกิลสัญญาณหน้าต่างเจตจำนงลงกลอน และกุญแจโซฟาจารวาร์เพอร์นิเจอร์ สสารงานพลาสติก สหัชญาณบานประตู สสารการพรม โทรศัพท์ใยอะซิติก กล่าวได้ว่าเขากำลังตื่นขึ้นมาในวงล้อมของสินค้า/ผลิตภัณฑ์ยี่ห้อต่าง ๆ ลานตาไปหมด แต่ศัพท์แสงและชื่อของสิ่งเหล่านี้ก็ไม่ได้ช่วยให้เขารู้จักตัวเองมากขึ้นเลย (ชื่อเหล่านี้ปราบดาภิเษกศัพท์บัญญัติทางปรัชญาของราชบัณฑิตมาใช้เพื่อเป็นการล้อเลียน การไม่สื่อความจริงหรือไม่ทำให้เข้าใจอย่างแท้จริง)

ข้อมูลใหม่ ๆ ที่ทำให้เขาค่อยเข้าใจอะไรเพิ่มขึ้นได้มาจากเสียงผู้หญิงในโทรศัพท์ที่โทรเข้ามาหาเขาเป็นระยะ แต่เมื่อเขาพยายามซักถามก็ไม่ได้รายละเอียดอะไรนัก รู้เบื้องต้นแค่เขากำลังอยู่ในห้องหมายเลข 8 โรงแรมสมานภาพ ในวันที่ฝนตกตลอดเวลาเท่านั้น เมื่อเขาพยายามจะเดินทางออกไปหาความจริงภายนอกห้องและตั้งใจจะลงไปที่ล็อบบี้ปรากฏว่าล๊อบบี้กับคาดฟ้าโรงแรมแห่งนี้ถูกจัดสร้างให้กลับหัวกลับหางกันเสีย กล่าวคือ เมื่อเขาจะไปคาดฟ้า เขาจะต้องเดินลงบันไดไปในขณะที่ต้องเดินขึ้นบันไดหากจะไปล็อบบี้

เรื่องราวการทำความเข้าใจตนเองของชายหนุ่มดำเนินคู่ไปกับการติดตามหาความจริงเกี่ยวกับเด็กผู้หญิงคนหนึ่งที่เขามองเห็นจากหน้าต่างห้องพัก แต่ทุกครั้งที่ออกไปนอกโรงแรมเขาจะเป็นผู้ไร้ตัวตนในสายตาคนอื่นทันที และเมื่อขยับใกล้ความจริงได้บ้าง ก็มีบางสิ่งบางอย่างทำให้หมดสติรับรู้ไป และชายหนุ่มจะตื่นขึ้นมาบนเตียงเพื่อออกหาความจริงต่อ เขาจะพบว่าโลกภายนอกมีสถานการณ์ใหม่เกี่ยวกับชีวิตของเด็กผู้หญิงให้เขาต้องเชื่อมโยงปะติดปะต่อภาพไปเรื่อย ๆ และยิ่งรู้จักเด็กผู้หญิงคนนั้นรวมถึงผู้คนที่เขาเกี่ยวข้องกับเธอมากขึ้นเท่าไรก็จะพบร่องรอยบางอย่างเกี่ยวกับตัวเขาเองมากขึ้นเท่านั้น

“สมานภาพ” ซึ่งเป็นชื่อของโรงแรมแห่งนี้ เป็นฉากสำคัญของเรื่องที่มีนัยเชื่อมระหว่างโลกเก่ากับโลกใหม่หรือคือโลกสมัยใหม่กับโลกหลังสมัยใหม่นั้นเอง สถานการณ์ที่พรัมมัวด้วยสายฝนที่ตกตลอดเวลา ให้ภาพหม่นเทา ไร้สีสัน และสลับเลื่อนยากจะจำแนกหรือทำความเข้าใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้แจ่มชัดเหมือนเช่นโลกในยุคหลังสมัยใหม่ นวนิยาย “ฝนตกตลอดเวลา” จำลองภาพให้เห็นว่าหากตัดบริบทอื่นๆ ของชีวิตออก ได้แก่ ละทิ้ง

อดีตและอนาคตเสีย โลกปัจจุบันของเราก็คือภาวะที่ถูกจองจำให้จมอยู่กับวัตถุ สินค้า ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ และทำให้ตัวตนแท้จริงของเราอิงพรัมมัวไป เหมือนอย่างที่เขาคนนี้ถูกกักไว้ในห้องภายในโรงแรมนี้และต้องเผชิญกับความมึนงงของสถานที่อันกลับหัวกลับหาง และสถานการณ์แปลกใหม่ที่ต้องทำความเข้าใจอยู่ตลอดเวลา

สถานการณ์ของตัวละครเอกในเรื่องดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Fredric Jameson [11] ที่ว่ามนุษย์กำลังตกอยู่ในภาวะ “หลงที่” (lost in space) เนื่องจากเราไม่มี “เครื่องมือ” ที่จะรับรู้พื้นที่แบบหลังสมัยใหม่ที่เรียกว่า hyperspace ซึ่งทำให้คนตัดขาดและแยกตัวออกจากโลกภูมิศาสตร์ภายนอก ทำให้ไม่สามารถเชื่อมโยงตนเองเข้ากับ “สถานที่” ในความเป็นจริงได้ พื้นที่ในโลกหลังสมัยใหม่แสดงบทบาทในการควบคุมกำหนดทิศทางการเคลื่อนที่ของคน ทำให้คน “ถูกนำไป” แทนที่จะกำหนดทิศทางการเคลื่อนที่ของตนเอง

การที่มนุษย์ตกอยู่ในภาวะสูญเสียความเชื่อมั่นต่ออุดมคติความก้าวหน้า และสูญเสียตนเองโดยพบว่าตัวเองตกอยู่วงล้อมของสินค้าและการบริโภคเชิงสัญญะเป็นเพียงหนึ่งในกระบวนการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็วเรวกะทันหัน ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้ย่อมเรียกร้องให้เราต้องหาทฤษฎีและโมเดลทัศน์ใหม่ ๆ มาอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้น ท่ามกลางความสับสนและความกลัว เพราะอ่านสถานการณ์ไม่ออกนี้เอง ทำให้เกิดความต้องการผู้ชี้แนะที่สามารถอธิบายโลกอันสับสนอลหม่านและไร้ระเบียบที่กำลังเผชิญอยู่ เฉกเช่นที่ชายหนุ่มในเรื่องก็มีมนุษย์อีกคนหนึ่งชื่อ “ครู” ซึ่งสถิตอยู่ประจำแถวล็อบบี้ เป็นคนเดียวที่ทำให้เขาอบอุ่นใจและสามารถสอบถามพูดคุยอะไรได้บ้าง แต่ “ครู” ก็ไม่ได้ช่วยเขาเข้าถึงความจริงได้มากนัก

ในห้องพักหมายเลข 8 ของเขายังมีโทรทัศน์ “บุพนิโยคะวิชั่น” อีกหนึ่งเครื่องที่จะมีพิธีกรรูปร่างหน้าตาเหมือนเป็นฝาแฝดกับ “ครู” อีกสองคน คอยออกมาฉายภาพเหตุการณ์ที่ชายหนุ่มไปพบเจอภายนอกให้เขาดูซ้ำ และพยายามให้คำอธิบายต่าง ๆ นานา ซึ่งบางครั้งพิธีกรสองคนก็ถกเถียงขัดแย้ง ต่างฝ่ายต่างยกเหตุผลมาคัดง้างอย่างไม่ยอมลงเอยกันง่ายๆ การออกมาสร้างคำอธิบายต่อเหตุการณ์ที่เขาไปประสบพบเห็นของพิธีกรในโทรทัศน์ให้ภาพความจริงได้บ้างในระดับหนึ่งแต่ก็ไม่ได้

เป็นภาพที่ชัดเจนแจ่มแจ้งนัก เพียงแค่สร้างความปั่นป่วนเชิงความคิดให้ชายหนุ่มต้องจับต้นชนปลายเรื่องราวไปเรื่อยๆ เท่านั้นเอง

สถานการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดโบตรียาร์ที่ว่า โลกหลังสมัยใหม่เป็นโลกที่น่าตกใจเพราะสิ่งหมายถึงสิ่งเบื้องหลัง สิ่งภายนอก พร้อมทั้งความลึก สาระ และความจริงล้วนหายวับไปพร้อมกัน เพราะเมื่อสิ่งจำลองต่างๆ เพิ่มจำนวนมากขึ้นก็กลายเป็นตัวแทนถึงตัวมันเองมากขึ้นเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนั้นก็มีอะไรเคลื่อนไหวออกจากกระจกเงาที่สะท้อนภาพมาจากกระจกเงาบานอื่นๆ และสะท้อนต่อไปสู่จอโทรทัศน์ที่มีอยู่ทั่วโลก เมื่อทุกอย่างทุกอย่างตกอยู่ในความครอบงำของเอกภาพแห่งสิ่งจำลอง (universe of simulacra) เช่นนี้แล้ว มวลชนและคนส่วนใหญ่ที่เฝ้าเสียงอยู่ก็เลยถูกรวบอยู่ในการบีบรัด (massage) ของสื่อ โดยที่ไม่ได้ “สาร” (message) หรือความหมายใดๆ [12]

นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงสังคมล้ำความจริงอันตกต่ำไปด้วยสินค้า การบริโภคและสิ่งจำลองต่างๆ และสถานการณ์บางด้านของมนุษย์และสังคมในยุคหลังสมัยใหม่ดังที่กล่าวมาแล้ว ผลงานของปราบดา ยังกล่าวถึงโลกหลังสมัยใหม่ที่จะไม่มีสิ่งที่เรียกว่า “อุดมคติ” อีกต่อไป เช่นเหตุการณ์ในเรื่อง “ความน่าจะเป็น” ที่ “ฉัน” พบกระดาดแผ่นหนึ่งตกมาจากสมุดสมัยเรียนมัธยม กระดาดแผ่นนั้นเขียนว่า “ฉันจะไม่วันเปลี่ยนแปลง” ในขณะที่อีกหลายปีผ่านไป “ฉัน” จะต้องใช้ชีวิตไปตามบรรทัดฐานและปรับตัวให้คล้อยตามไปกับกระแสสังคม ไม่สามารถที่จะมีชีวิตอย่างที่อยากจะเป็นได้ ถึงที่สุดแล้วอุดมคติที่เคยตั้งไว้ก็พราวเลื่อน และอาจหายไปพร้อมกับกระดาดที่เสียไปในสมุดเล่มนั้น แม้มีเหตุบังเอิญให้กลับมาพบกระดาดแผ่นนั้นอีก ก็ไม่อาจจะระลึกได้แล้วว่า “ฉัน” จะไม่วันเปลี่ยนแปลงจาก “อะไร” กันแน่

ในเรื่องสั้น “เจอ” ปราบดาแสดงอารมณ์ของมนุษย์ภายใต้วิกฤตความเป็นสมัยใหม่อันเป็นท่าทีแบบหลังสมัยใหม่ ที่ต้องการหลุดพ้นออกไปจากผลผลิตแห่งยุคใหม่ที่เคยเป็นหลักประกันความก้าวหน้าของมนุษยชาติว่า

“ฉันอยากมองลงไปดูโลก ไม่ต้องคลุกคลีอยู่กับมัน อีกต่อไป อยากอยู่เหนือโลก

สูงเกินความจำเจของชีวิตจะปั่นปายถึง สูงกว่าวิมูจกรวายุวุ่นที่ไหลล่องตามครรลองระบบจราจร สูงกว่าตึกระฟ้า สูงกว่าระบอบประชาธิปไตย สูงกว่าแคลอรีในซ็อกเก็ตสูงเกินกว่าไอคิวของอินสไตน์ สูงกว่าค่าครองชีพในประเทศพัฒนาแล้ว

บนที่ที่ยังไม่พัฒนา และไม่อยากพัฒนา

ที่ที่ฉันจะหนาว แต่อย่างน้อยฉันก็รู้ว่าฉันหนาวโดยไม่ต้องพึ่งความเห็นใคร

โฆษกรัฐบาลไม่ต้องปาวประกาศให้ฉันรู้ กรมอุตุนิยมวิทยาไม่ต้องทำนายให้ฉันฟัง ห้างสรรพสินค้าไม่ต้องลดราคาเสื้อกันหนาวต้อนรับประเพณีสงกรานต์ของฉัน ที่ที่ฉันจะหนาวโดยไม่ต้องพึ่งภาษา ที่ที่ฉันรู้ว่าหนาวเพราะกระดาดของฉันบอก” [13]

บทสรุป

จากวิกฤตการณ์เชิงความคิดต่อความเป็นสมัยใหม่ที่กำลังดำเนินมาและความสับสนอลหม่านไร้หลักยึดเหนี่ยวที่เกิดขึ้นในสังคมหลังสมัยใหม่ดังที่นำเสนอมา ตัวละครของปราบดาจึงพยายามแสวงหาบทสรุปหรือทางออกให้ตัวเอง ดังในนวนิยายเรื่อง “แพนด้า” ซึ่งเป็นเรื่องของชายหนุ่มที่ชื่อ “แพนด้า” ที่แปลกแยกสับสนและค้นพบว่าตัวเองไม่ใช่มนุษย์ของดาวโลกใบนี้ เขาเป็นเพียงมนุษย์ผู้พลัดหลงดาว จากนั้นก็พยายามหาหนทางที่จะกลับดาวแพนด้าของเขา โดยก่อนที่จะไปเขาจะต้องทำงานสำคัญคือการเขียนบันทึกเพื่อบอกความจริงให้ทุกคนทราบก่อนว่า “มนุษย์เราล้วนมาจากดาวดวงอื่น”

ข้อความในบันทึกของแพนด้าในช่วงเหตุการณ์ที่เขาเดินทางมาเพื่อต้องการเก็บภาพของโลกใบนี้ไว้เป็นครั้งสุดท้ายก่อนที่จะลาจากกลับสู่ดาวของตนเอง บอกว่า

“ผมเดินทางไปรอบๆ เมือง แวะเยี่ยมร้านค้าและผู้คนที่คุณเคย พวกเขาไม่รู้ หรือว่าผมไปเยี่ยม บางคนไม่รู้จักผมด้วยซ้ำ เราเพียงเห็นหน้ากันจากการใช้พื้นที่ในสังคมร่วมกัน เดินบนถนนเดียวกัน ใช้คลื่นโทรศัพท์ในอากาศเดียวกัน ถึงแม้หลายๆ อย่างในโลกจะมีคนแอบอ้างเป็นเจ้าของ แต่ในความเป็นจริง เราล้วนมีสิทธิ์เท่าเทียมกันทั้งนั้น - หรือจะให้พูดอีกอย่างคือ เราล้วนไม่มีสิทธิ์เหมือนกัน สิ่งมีชีวิตของโลกดวงนี้ต่างหากที่มีสิทธิ์เจาะไขลงในดิน กินน้ำฝนที่ตกลงจากก้อนเมฆ หรือพำนักรอยู่บนพื้นผิว-เราต่างเป็นผู้นำแย่งอาศัย ทว่าในความเป็นแขกผู้ไม่ได้รับเชิญบนดาวดวงนี้ เราก็มียิ่งสิ่งที่

เอื้อเพื่อถึงกันและกัน ผมเดินออกไปดูสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ด้วยดวงตาที่ไม่ตัดสินผิดถูก-ผมออกไปดูไปเห็น ไปเก็บภาพให้อิ่ม” [14]

ในเรื่องสั้น “ไม่มีทาง! เตียวนี้! ตลอดไป! คำสอนในหมอกของขุนริว ซูซูกิ” หนุมไทยเพิ่งเรียนจบจากมหาวิทยาลัยในอเมริกา แต่ไม่อยากจะใช้ชีวิตแบบมีสูตรสำเร็จเหมือนคนทั่วไป “ไม่มีความสุขกับระบบสังคมที่บูชาเงินและความสำเร็จในหน้าที่การงาน” แต่สนใจที่จะทำให้จิตใจดีขึ้น และ “อยู่อย่างมีความสุขโดยไม่ต้องพึ่งอะไรมา” จึงต้องการไปปรึกษาท่านขุนริว ซูซูกิ พระเซนที่มีชื่อเสียงรูปหนึ่งในซานฟรานซิสโก ว่าตนเองควรจะอยู่ในสังคมต่อหรือควรปลีกตัวออกไปดี และถ้าจะปลีกตัวควรทำอย่างไร เมื่อเดินทางไปถึงก็ได้รู้ความจริงว่าท่านมรณภาพไปหลายปีแล้ว ระหว่างเดินฝ่าสายหมอกกลับออกมา เขารู้สึกมีเสียงบางอย่างที่ทำให้เข้าใจว่าเป็นวิญญาณหรือปฏิกิริยาของอาจารย์เซน จึงมีการโต้ตอบกลับไปหลายประโยค ก่อนพบความจริงว่า เป็นแค่เสียงคนกำลังคุยโทรศัพท์ในตู้สาธารณะ ซึ่งอาจเป็นผู้ชายที่กำลังงอนจ้องคิดกรรยา หรืออาจเป็นแค่คนบ้าคนหนึ่ง ที่บังเอิญว่าถ้อยสนทนาบางตอนมาพ้องกับสิ่งที่เขากำลังครุ่นคิดเท่านั้น แต่ประโยคสุดท้ายที่เขาได้ยินก่อนเดินจากมาว่า “ไม่มีทาง!... เตียวนี้! ตลอดไป! ฉันรักเธอ” ของชายในตู้โทรศัพท์ กลับกลายเป็นถ้อยคำสำคัญที่ทำให้เขานำมาใคร่ครวญเพื่อออกจากวิกฤตทางอารมณ์ของยุคสมัยได้เป็นอย่างดี

“และนับถึงทุกวันนี้ คำตอบของอาจารย์ยังใช้ได้ดีเสมอ ไม่ว่าชีวิตของผมจะอยู่ในที่สว่างจ้าหรือพรางมัว

ผมควรไปทางไหนดี-อาจารย์ตอบ: ไม่มีทาง! เมื่อไหร่ผมก็จะเจอความสุขที่แท้จริง-อาจารย์ตอบ: เตียวนี้! ตลอดไป!

ส่วน “ฉันรักเธอ” นั้น ไม่ใช่คำตอบ

ก็แค่รู้สึกดี ที่ได้ฟังใครคนหนึ่งพูดออกมากับใครอีกคนหนึ่ง ท่ามกลางม่านหมอกและเสียงสัญญาณเตือนภัยของโลกเตียวนี้และตลอดไป” [15]

ทางออกของมนุษย์ในสถานการณ์ที่ต้องเผชิญกับวิกฤตความเป็นสมัยใหม่และความพราเลี่ยนของคุณค่าความจริง ความดี ความงาม และอุดมการณ์ต่าง ๆ ในสังคมแบบหลังสมัยใหม่ผ่านตัวละครในเรื่องสั้นดังกล่าว จึงไม่ใช่การหลีกเลี่ยง เอาตัวรอด เพื่อไปสู่สังคมที่ดีกว่า และแน่นอนว่าความสุขของคนเราอาจไม่ใช่อยู่ที่การ

สามารถเข้าถึงสังคมในอุดมคติอย่างใดอย่างหนึ่งที่มนุษย์เคยคาดหวังและแสวงหา เช่น สังคมประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ หรือสังคมพระศรีอารีย ฯลฯ แต่คือการที่ปัจเจกบุคคลกลับมาสำรวจตนเองให้ชัดเจน และพยายามใช้ชีวิตท่ามกลางความแตกต่างหลากหลาย ด้วยความมีสติตระหนักรู้และเท่าทันวาทกรรม มายาคติต่างๆ ตลอดถึงสถานการณ์ความเป็นไปในปัจจุบันนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- [1] อีราวดี ไตลังคะ, “นวนิยายเขย่ารอบคัดเลือกซีไรต์กับลักษณะคตินิยมหลังสมัยใหม่”, วารสารอักษรศาสตร์, ปีที่ 32, ฉบับที่ 2, 2546, หน้า 128-137.
- [2] ปราบดา หยุ่น, “ความน่าจะเป็น”, สุดสัปดาห์, 2544, หน้า 130.
- [3] สราวุธ ธรรมโชโต, “ความน่าจะเป็น “โพสต์โมเดิร์น” ของ “ความน่าจะเป็น”, ใน 25 ปี ซีไรต์ รวมบทวิจารณ์คัดสรร, สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2547, หน้า 671-686.
- [4] รื่นฤทัย สัจจพันธุ์, “ความน่าจะเป็น: คลื่นลูกใหม่ของนักเขียนเรื่องสั้นไทย”, ใน 25 ปี ซีไรต์ รวมบทวิจารณ์คัดสรร, สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2547, หน้า 651.
- [5] ศุภชัย เจริญวงศ์, “ถอดรหัสการพัฒนา”, สถาบันพัฒนาการเมือง, 2544, หน้า 13-17
- [6] ปราบดา หยุ่น, “กระแทกไหล่เขา”, ระหว่างบรรทัด, 2547, หน้า 131.
- [7] จรูญพร ปรปักษ์ประลัย, “กลวงแห่งถ้อยคำและความจริง บทศึกษาว่าด้วยคำนำและชื่อหนังสือของปราบดา หยุ่น”, นิตยสารสี่สี, ปีที่ 12, ฉบับที่ 3, 2544, หน้า 77-78.
- [8] วิเศษ แสงกาญจนวนิช, “ปรัชญาหลังนวยุค”, โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549, หน้า 16.
- [9] จิรโชค วีรสาย, “ว่าด้วย Post-modern”, วารสารศาสนาและวัฒนธรรม, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2, 2550, หน้า 39.
- [10] วิเศษ แสงกาญจนวนิช, “ปรัชญาหลังนวยุค”, โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549, หน้า 3-4.

- [11] เสาวณิต จุลวงศ์, “ความซับซ้อนของการเล่าเรื่อง: ลักษณะหลังสมัยใหม่ในบันเทิงคดีร่วมสมัยของไทย”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวรรณคดีเปรียบเทียบ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550, หน้า 17.
- [12] วิเศษ แสงกาญจน์วนิช, “ปรัชญาหลังนวยุค”, โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549, หน้า 18.
- [13] ปราบดา หยุ่น, “ความน่าจะเป็น”, สุดสัปดาห์, 2544, หน้า 198-199.
- [14] ปราบดา หยุ่น, “แพนด้า”, openbooks.fiction, 2547, หน้า 235.
- [15] ปราบดา หยุ่น, “แพนด้า”, openbooks.fiction, 2547, หน้า 268.